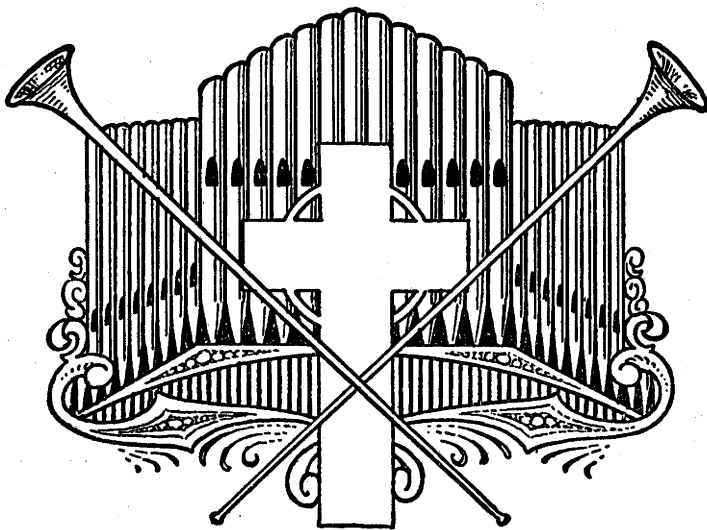

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR:
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- o. KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, KYRKO-
HERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM OCH MUSIKDIREKTÖREN
SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

15 Mars

NIONDE ÅRGÅNGEN N:o 3

1934

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	} Sid.
<i>Adell, A.</i> : 1531 års svenska mässa och den gamla kultsången	32, 49
— — Hymn på Kristi himmelfärdsdag	65
— — Trefaldighetstidens benedicamus	134
Alternativa koraler till nya psalmer:	
Recension	104
Musikaliska Akademiens utlåtande	149
Centralstyrelsens för Sveriges allm. Organist- och kantorsförenings utlåtande ..	151
Kyrkosångens Vänners utlåtande	161
<i>Berthelsson, B.</i> : Nutida kyrkovård och kyrkokonst	132
<i>Björk, Sv.</i> : Kapitlet »Ordning medh kyrkesong» i 1571 års kyrkoordning	67, 85
<i>Cnattingius, B.</i> : Kyrklig konst 1933	56
— — Tävlingen om kyrka i Johannesberg i Göteborg	90
— — Mellansvenska barockpredikstolar	182
<i>S. Colliander</i> : Böcker om talkonst	164
<i>Hambraeus, A.</i> : Alternativ eller icke till Nya psalmer	105
<i>Hellerström, A. O. T.</i> : Kyrie eleison,	1, 18
Inför korset	17
<i>Lindeberg, G.</i> : Skolans andakter	11
<i>Olsson, O.</i> : Svante Sjöberg	97
<i>Palmer, E.</i> : Veckans tideböner	123
<i>Peters, K.</i> : Svenska psalmen 265	113
— — Det nya psalmboksförslaget	124
<i>Rosenqvist, C.</i> : Den »nya» kyrkoorgeln	119
— — Det »klangliga» materialet i den nya kyrkoorgeln	145
<i>Runbäck, A.</i> : De alternativa korallerna	104
<i>Schedin, Gunh.</i> : Silbermannskolan i grevskapet Bayreuth	5
— — De lübska kyrkoorglarna under medeltiden	53
— — Ostpreussens största orgelverk	185
<i>Silbermann, J.</i> : Dania Sonans	24
<i>Sjöberg, S.</i> : Herr Zettergren contra sin förening	159
<i>Sjöblom, E.</i> : O, Nådens konung (hymn)	81
<i>Sörensen, H.</i> : Kristus og de hellige menn i kunsten	65
Tjänstgöringsreglemente för organister, kantorer och klockare	81, 177
<i>Weman, H.</i> : Engelsk korallbok	100
<i>Wester, B.</i> : Gotiskt väsen och gotisk form i orgel	153
<i>Zettergren, N. G.</i> : Organist- och kantorsföreningarna	130
<i>Ahlén, W.</i> : Svensk orgelkonst under 1933	38

UTFÖRLIGARE REDOGÖRELSE FÖR KURSER M. M.

	Sid.		Sid.
Samverkan mellan präster och konstnärer	42	Kyrkomusikaliska kursen i Katrineholm	137
Koralveckan i Båstad	70, 140	Instruktionskurs i Kusmark	191
Utställningen »Nutida kyrkovård och kyrkokonst» i Uppsala	132	Tävlingen om ny kyrka i Göteborg ..	90
		Samvaro för gemensam bön och sång i Lund	173

RECENSIONER.

	Sid.		Sid.
NYUTGIVNA BÖCKER OCH SKRIFTER.		<i>Cornell-Wallin</i> : Uppsvenska målarskolor på 1400-talet	45
<i>Adell-Peters</i> : Veckans tideböner	123	<i>Eklund, J. A.</i> : Psalmboksförslag	124
<i>Block, G. E.</i> : Örby pastorats äldsta kyrkor	76	<i>Engström, L. M.</i> : Communion thoughts	143
<i>Borggård-Carlsson-Dalby-Friberg</i> : För scoutlivet	144	<i>Fredlund, S. F.</i> : Predikningar	47
<i>Brilioth, Y.</i> : Svensk kyrkokunskap ..	188	<i>Geister, Chr.</i> : Skolesång	93
<i>Böser, F.</i> : Der rhythmische Vortrag ..	93	<i>Helander, D.</i> : Liturgiska utvecklingen i Sverige	189
		<i>Hoppe, R.</i> : Elias Martin	15

	Sid.		Sid.
<i>Hultgren, G. M.</i> : Ur Jesper Svedbergs psalmskatt	29	<i>Bond, A.</i> : Visa från Leksand	92
<i>Höfer, Fr.</i> : Instrumentationslehre	176	<i>Bruun, J.</i> : Dansk højmesse og Tidesang	174
<i>Jacobsson, J.</i> : Göteborgs och Bohus läns kyrkor	45	<i>Colleen, H.</i> : Tolv små visor	28
<i>Johansson, A.</i> : Morgonandakten i skolan	11	<i>Croce, G.</i> : 14 vierstimmigen Motetten	91
<i>Kolmodin, O.</i> : Morgonvisor och aftonpsalmer	59	English Hymnal	100
Kyrkliga byggnader (Nordisk kultur)	94	<i>Eklöf-Gustafsson-Wikander-Ahlén-Överström</i> : Skolkören	28
<i>Lawson, E.</i> : Christina Nilsson vivt to Brockton	143	Forspil til Salmemelodier	142
<i>Lundahl, F.</i> : Förtröstan	46	95 Forspil til Salmemelodier	143
<i>Lundberg, E.</i> : Visby kyrkoruiner	190	<i>Gölz, R.</i> : Chorgesangbuch	160
<i>Luther, M.</i> : En årgång predikningar	47	<i>Hannikainen, I.</i> : 7 andliga sånger ..	92
<i>Nystedt, O.</i> : Ett kyrkoår	77	<i>Hult, J.</i> : Jungfrun hon går i ringen ..	141
<i>Ortved, E.</i> : Cistercienserorden og dens klostre i Norden	75	<i>Händel, G. F.</i> : Arioso	92
<i>Preuss, H.</i> : Martin Luther, der Prophet	59	<i>Jobs, A.</i> : Sången	160
<i>Sartori, P.</i> : Das Buch vom deutschen Glocken	93	<i>Knab, A.</i> : 16 Chorale	142
<i>Schæfer, P.</i> : Katholische Wiedergeburt der engl. Kirche	95	<i>Lassus, O.</i> : 13 kurze Motetten	91
<i>Smets, P.</i> : Die Orgelregister	175	<i>Lindberg, O.</i> : Den signade dag	72
—»— Neugeistlicher Orgelbau	176	<i>Maasalo A.</i> : 17 andliga sånger	74
<i>Stenius, J.</i> : Svensk kyrkokonst	76	<i>Morén, J.</i> : Ave crux	172
<i>Svensson, S. E.</i> : Harmonilära	29	<i>Nordqvist, R.</i> : Psalm och sång	74
Technik des Kunsthandwerks	77	<i>Nyvall, J.</i> : Lovsång	48
<i>af Ugglas, C. R.</i> : Kyrkligt guld- och silversmide	15	<i>Olson, D.</i> : 40 korapreludier	143
<i>Weber, R.</i> : Die Orgel der Gabler und Holzheu	29	—»— Påskhymn m. fl.	60
<i>Wentz, H.</i> : Den Wallinska psalmboken	189	—»— Se, Jesus är ett tröstrikt namn	73
<i>Widdig, S.</i> : Dansk Messe, Tide- og Psalmesang	13	Olsson, O.: O Gud som åter tänder ..	72
<i>Akesson, E.</i> : Det nya psalmboksförslaget	176	<i>Pedersen, M.</i> : Pratum spirituale	24
NYUTGIVNA MUSIKALIER.		<i>Pergament, M.</i> : Vårvisa	142
<i>Adell-Peters</i> : Adventscompletorium ..	175	<i>Peters-Runbäck</i> : Introitus till högmässan på de stora högtidsdagarna ..	44
—»— Påsktidens vesper	44	<i>Petersén, G.</i> : Herre är det du	141
—»— Allhelgonavesper och matutin ..	175	<i>Pitoni</i> : Hymn på adventssöndagen ..	92
Alternativa koraler	104	<i>Raasted, N. O.</i> : Psalm 42	141
<i>Andrén, A.</i> : En envis dalkarls visa ..	74	<i>Renner, J.</i> : Te Deum laudamus	92
<i>Anrep-Nordin-Körling</i> : Dikt och ton ..	189	<i>Runbäck, A.</i> : Stå upp vår ljus	15
<i>Bach, J. S.</i> : Kantat nr 140	141	<i>Saul, F.</i> : Två svenska folkvisor	74
<i>Bangert-Neidendam</i> : Vor gudstjeneste	174	<i>Solén, O.</i> : Uplandssången	143
		<i>Strauss, R.</i> , Donau, sjung	143
		<i>Sundblad, H.</i> : Tre duetter	93
		<i>Widén, I.</i> : Se, vi gå upp till Jerusalem	73
		<i>Widmann, W.</i> : Gesänge von alten Meistern	91
		<i>Wikander, D.</i> : Såsom hjorten trängtar	15
		—»— Hosianna m. fl.	48
		<i>Ahlén, W.</i> : Lov vare dig, o Jesu Krist, koralspartita för orgel	14
		—»— Sommarpsalm	142
		Ett flertal körsånger omnämnda i körrevyn	73

KORTARE MEDDELANDEN.

	Sid.		Sid.
Val	16, 48, 64, 80, 114, 176	Centralstyrelsen	31, 168
Avlagda examina	32, 95, 167	Stiftskretsarna	96, 108, 139
Lägre organistexamen	80, 167	Sveriges kyrkosångsförbunds centralråd	31
Kyrkosångens Vänner: Centralkommittén	31, 62, 78	—»— i Stockholm	16
—»— Orgelrådet	26	Musikaliska akademien	32, 64, 80, 95
Sverige allm. Organist- och Kantorsförening:		Från Tyskland	16, 64, 80
		Från Norge	64, 110

Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 6 58.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. 23 24 05.

Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli-aug.
utkommer ett nummer den 1 aug.
Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bland annat:
Domkyrkovicepastor A. Adell, Lund: 1531
års svenska mässa. — Musikdirektör W.
Ahlén, Stockholm: Orgelkonst 1933. — In-
tendent B. Cnattingius, Linköping: Präster
och konstnärer. — Recensioner. — Medde-
landen. — Kyrkokalender.

Påskmusik.

Blandad kör:

Palmsöndagen.	O, Guds Lamm! Mich. Prætorius..	15 öre
Långfredagen.	O Jesu, du Guds rena lamm. John Morén	25 „
„	Sannerlig, han bar vår krankhet „ „	25 „
Påskdagen.	O påskafröjd, o segerbud. „ „	20 „
„	Påskhymn. Waldemar Ahlén.....	20 „

Sång med Piano eller orgel:

Påskhymn. (J. O. Wallin) Daniel Olson.	kr. 1:80
Påsknatt. Elof Axén	„ 1:80

NORDISKA MUSIKFÖRLAGET. REGERINGSGATAN 35, STOCKHOLM

nottrycks
NORDISK NODESTIK- OG TRYKKERI
SAMT LITOGRAFIK Etablissement
GRUNDLAGT 1894
ST. KONGENSGADE 63.
KØBENHAVN

TELEFONER:
3304
13057

Telegr. Adr. Nodestikog, Köpenhamn

Anbefalles i Herrar Förläggares och
Kompositörers välvilliga åtanke vid
behov av nottryck i förstklassigt
utförande till billigaste pris ●

Mångårig leverantör till
Sveriges största förlag

Skicka oss Edert manuskript och
vi sända Eder omgående offert

Kyrkokalender.

för Påsk—Pingsttiden.

Allmän kyrkobön: *Helige Herre Gud* med undantag för Bönsöndagen: *Dig evige och allsmåttige Gud.*

PASKDAGEN.

(Vit skrud.)

För påskaftonens helgsmålsbön:

Sv. psb. 111: 2—3; 111: 8—9. Psalt. 118: 14—23. 1 Sam. 2: 6—8. Böner: se Tidskr. 1932 sid. 33.

För ottessången:

Textförslag: Psalt. 18: 47. Sv. psb. 107: 108: 1—4.

För högmässan:

Sv psb. 102: 1. 106. 111: 9, 10. 102: 2—5. [104: 2—4. 153.] 112: 8, 9.

För aftonsången:

Sv. psb. 104. 110: 7—10. 109: 7, 8.

ANNANDAG PASK.

(Vit skrud.)

För högmässan:

Sv. psb. 105: 1, 2. 107. 108. [104: 2—4. 153.] 102: 5.

För aftonsången:

Sv. psb. 109: 1—3. 102: 2—5. 106: 3—4.

För veckans dagliga andakter:

Tisd. 3 april. Sv. psb. 104: 1—2; 104: 6, 7. Psalt. 118: 24—29. Rom. 1: 18—32.

Onsd. 4. Sv. psb. 108: 1—2. 108: 3. Psalt. 77: 12—21. Rom. 2: 1—29.

Torsd. 5. Sv. psb. 103: 1—2. 103: 3. Psalt. 113: 1—8. Rom. 3: 1—31.

Fred. 6. Sv. psb. 106: 1—2. 106: 3—4. Psalt. 32: 1—8. Rom. 4: 1—25.

Lörd. 7. Sv. psb. 110: 7—8. 110: 10. Psalt. 3: 4—9. Rom. 5: 1—21.

FÖRSTA SÖNDAGEN EFTER PASK.

(Vit skrud.)

För helgsmålsbönen:

Sv. psb. 108. 438. Psalt. 150. Hos. 6: 1—3.

För högmässan:

Sv. psb. 111: 1—2. 108: 1—4. 109: 8. [104: 2—4. 153.] 102: 4.

För aftonsången:

Sv. psb. 103. 110: 8—10. 108: 6.

För veckans dagliga andakter:

Månd. 9. Sv. psb. 112: 1—2. 112: 4. Psalt. 103: 15—22. Rom. 6: 1—23.

Tisd. 10. Sv. psb. 111: 1; 111: 9—10. Psalt. 34: 2—9. Rom. 7: 1—25.

Onsd. 11. Sv. psb. 110: 1—2. 110: 9. Psalt. 25: 4—14. Rom. 8: 1—27.

Torsd. 12. Sv. psb. 105: 1—2. 105: 3. Psalt. 23. Rom. 8: 28—9: 18.

Fred. 13. Sv. psb. 109: 7. 109: 8. Psalt. 55: 2, 5—9, 23. Rom. 9: 19—33.

Lörd. 14. Sv. psb. 102: 2—3. 102: 4. Psalt. 92: 2—8. 13—16. Rom. 10: 1—11: 6.

ANDRA SÖNDAGEN EFTER PASK.

(Vit skrud.)

För helgsmålsbönen:

Sv. psb. 119. 438. Psalt. 23. Jes. 40: 11.

För högmässan:

Sv. psb. 549: 3. 119: 1—4. 146: 5—6. 587. [104: 2—4. 153.] 285: 6.

För aftonsången:

Sv. psb. 569. 384: 5, 6. 114: 3—5.

För veckans dagliga andakter:

Månd. 16. Sv. psb. 106: 1—2. 114: 3—5. Psalt. 108: 2—7. Rom. 11: 7—32.

Tisd. 17. Sv. psb. 119: 1—2. 119: 3. Psalt. 116: 1—9. Rom. 11: 33—12: 21.

Onsd. 18. Sv. psb. 313: 1. 184: 6. Psalt. 141: 1—4. Rom. 13: 1—14.

Torsd. 19. Sv. psb. 146: 3—4. 146: 5—6. Psalt. 138. Rom. 14: 1—15: 6.

Fred. 20. Sv. psb. 192: 1. 192: 5—6. Psalt. 77: 2—15. Rom. 15: 7—33.

Lörd. 21. Sv. psb. 102: 4. 285: 6. Psalt. 100. Rom. 16: 1—27.

TREDJE SÖNDAGEN EFTER PASK.

(Vit skrud.)

För helgsmålsbönen:

Sv. psb. 128. 438. Psalt. 31: 1—6. Jes. 40: 26—31.

IV

För högmässan:

Sv. psb. 216: 1. 128: 1—5. 130: 8. 591: 4, 5.
[104: 2—4. 146.] 48: 7.

För aftonsången:

Sv. psb. 588: 1—5. 203 . 119: 5.

För veckans dagliga andakter:

Månd. 23. Sv. psb. 105: 1. 105: 4—5. Psalt.
89: 2—7. 12—16. Mark. 1: 1—20.

Tisd. 24. Sv. psb. 107: 1—2. 107: 4—5.
Psalt. 116: 1—9. Mark. 1: 21—45.

Onsd. 25. Sv. psb. 111: 1. 128: 5—6. Psalt.
84. Mark. 2: 1—22.

Torsd. 26. Sv. psb. 104: 2—3. 104: 4—5.
Psalt. 91. Mark. 2: 23—3: 12.

Fred. 27. Sv. psb. 125: 4—5. 125: 6. Psalt.
86: 1—13. Mark. 3: 13—35.

Lörd. 28. Sv. psb. 108: 1. 108: 4—5. Psalt.
107: 1—9. Mark. 4: 1—34.

FJARDE SÖNDAGEN EFTER PASK.

(Vit skrud.)

För helgsmålsbönen:

Sv. psb. 213. 438. Psalt. 73: 23—26. Hes.
37: 26—28.

För högmässan:

Sv. psb. 106: 1—2. 213. 330: 1, 2. [119: 3.
146.] 130: 8.

För aftonsången:

Sv. psb. 137: 1—4. 141: 1—10. 567: 5.

För veckans dagliga andakter:

Månd. 30. Sv. psb. 141: 1—2. 141: 7—9.
Psalt. 63: 2—9. Mark. 4: 35—5: 20.

Tisd. 1 maj. Sv. psb. 642: 1—2. 642: 3.
Psalt. 18: 2—7. Mark. 5: 21—43.

Onsd. 2. Sv. psb. 549: 3. 549: 5. Psalt.
19: 8—15. Mark. 6: 1—29.

Torsd. 3. Sv. psb. 111: 2. 111: 7—8. Psalt.
113: 1—8. Mark. 6: 30—56.

Fred. 4. Sv. psb. 102: 4. 102: 5. Psalt.
32: 1—8. Mark. 7: 1—23.

Lörd. 5. Sv. psb. 261: 1—2; 261: 3—4. Psalt.
33: 1—12. Mark. 7: 24—8: 10.

BÖNSÖNDAGEN.

(Violet skrud.)

För helgsmålsbönen:

Sv. psb. 258. 438. Psalt. 34: 2—9. Jer.
29: 11—14.

För högmässan:

Sv. psb. 607: 1. 138: 2—5. 600: 1. 258: 1—4.
[119: 3. 146.] 607: 6, 7.

För aftonsången:

Sv. psb. 260. 425: 2—5. 209: 4.

För veckans dagliga andakter:

Månd. 7. Sv. psb. 258: 1. 258: 3—4. Psalt.
19: 2—7. Mark. 8: 11—9: 1.

Tisd. 8. Sv. psb. 260: 1—2. 260: 3—4. Psalt.
39: 2—8. Mark. 9: 2—29.

Onsd. 9. Sv. psb. 607: 1. 607: 4—5. Psalt.
119: 1—7. Mark. 9: 30—50.

KRISTI HIMMELSFARSDAG.

(Vit skrud.)

För helgsmålsbönen:

Sv. psb. 113. 433. Psalt. 110: 1—4. Dan.
7: 13—14.

För ottesången:

Textförslag: Psalt. 47: 1—7. Sv. psb. 508: 1
—3. 521.

För högmässan:

Sv. psb. 113: 1, 2. 115: 1—6. 330. 114.
[157: 8, 9. 153]. 139.

För aftonsången:

Sv. psb. 118. 537. 113: 5—6.

För veckans dagliga andakter:

Fred. 11. Sv. psb. 521: 1—2. 521: 3—4.
Psalt. 51: 3—14. Mark. 10: 1—31.

Lörd. 12. Sv. psb. 115: 1—3. 115: 4—5. Psalt.
96: 1—10. Mark. 10: 32—52.

REFORMATIONS DAGEN.

(Röd skrud.)

För helgsmålsbönen:

Sv. psb. 438. Psalt. 138. 5 Mos. 30: 11—14.

För ottesången:

Text: Gal. 3: 22—29. Sv. psb. 549: 1—3. 66.

För högmässan:

Text: Rom. 4: 20—25. Sv. psb. 144: 1. 124.
120: 8—9. 200: 3—5. [45: 8. 153.] 25: 3.

För aftonsången:

Text: 2 Tim. 3: 14—15. Sv. psb. 553: 1—5.
21. 500: 6—7.

För veckans dagliga andakter:

Månd. 14. Sv. psb. 553: 1. 553: 3—4. Psalt.
145: 1—7. Mark. 11: 1—25.

1531 års svenska mässa och den gamla kultsången.

Man torde böra räkna med att bli betraktad som skämtare om man inrangerar Gustaf Wasa bland den svenska kyrkosångens främjare. Kung Gösta har ju ett ganska stadgat rykte som plundrare av kyrkans ägodelar. Framför allt har han ju genom hårdhänt indragning av kyrkornas egendom gjort det omöjligt att uppehålla kulten vid den gamla höjden. I all synnerhet har hans reduktionsiver kännbart träffat de större kyrkor, som ägde många prebenden och många präster. Vid Linköpings domkyrka indrogos så mycket av kyrkans egendom att antalet kaniker och prebendater reducerades från över ett 40-tal till sammanlagt 16 (Holmquist Kyrkohistoria s. 162). Dessa sexton korpräster skulle sedan, fördelade på två körer, svara för sången i mässa och tidebön. Att denna indragning måste ha betytt en högst väsentligt reducerad möjlighet att verkligen uppehålla sången, är uppenbart. Genom det hårdhänta genomförandet av Västeråsbesluten av år 1527 har Gustaf Wasa otvivelaktigt i hög grad försvårat det för kyrkan att uppehålla kultsången. Allt detta är så pass säkert betygat att han näppeligen kunnat påräkna plats bland kyrkosångens främjare.

Skulle man nu ytterligare drista sig till att påstå att Olaus Petri icke var så avogt sinnad emot eller ointresserad för gregorianska sången som hans rykte förmäler så torde framställaren av en sådan tes göra klokt i att förebära säkra bevis för så kätterska påståenden.

Senast i en undersökning som beretts plats i Kyrkohistorisk årsskrift 1932 har en författare (Erich Burger: Deutsche Kirchenmelodien in Schweden s. 127) burit den uppfattningen till torgs¹, att Olaus Petri för att så mycket som möjligt lösgöra mässan från den gamla traditionen eftersträvade textens enkla *läsning* av prästen utan musik och sång. Yttrandet är något oklart. Författaren måste här givetvis avse sjungen mässa: mässa, helt *läst* av prästen, förekom ju redan under medeltiden, och förf. måste sålunda mena att Olaus Petri lösgjorde sig från den gamla traditionen genom att strypa den sjungna mässan och endast godkänna läst mässa. Om det ändock, tillägger författaren², förblev tillåtet att *sjunga* i kyrkan, så var det en kompromiss för Olaus Petri till vilken han såg sig tvingad av de gregorianska melodiernas folklighet. (O. a. a. s. 127.)

¹ »Um sie (die Messe) möglichst aus der alten Tradition zu lösen, erstrebte Olaus Petri eine einfache Lesung des Textes durch den Priester ohne Musik und Gesang».

² Wenn es dennoch gestattet blieb, in der Kirche zu *singen* so war es für Olaus Petri ein Kompromiss, zu dem er sich durch die Volkstümlichkeit der gregorianischen Melodien gezwungen sah.

En liknande uppfattning om Olaus Petris ställning till den gregorianska sången hävdar C.-A. Moberg i sin stora Kyrkomusikens historia (s. 404). Författaren gör en jämförelse mellan Luther och hans lärjunge och finner att lärjungen hade ett föga utvecklade sinne för kyrkolivets estetiska sida: »Ehuru hans Svenska mässa måste anses stå Luthers Deutsche Messe mycket nära», säger Moberg, »skiljer den sig därifrån genom sin om kalvinistiska tendenser erinrande motvilja mot sång i liturgin. Man måste anse det som en lycka för den svenska musikkulturen över huvud, att den svenske reformatorn icke förmådde genomdriva sin torftiga gudstjänstordning. Ty därmed lyckades han icke. Tvärtom visar allt, som hittills bragts i dagen, att hans läsmässa på sin höjd spelat rollen av en kuriositet hos de radikala tyska borgarna i huvudstaden —»

Sådan är alltså den bild, som tecknas av den svenska reformatorn och hans förhållande till kyrkosången. Är den riktig?

Det torde för oss föreligga anledning att gå till källorna och söka bekräftelse. Det gäller att söka svar på frågan: *Vilken ställning intog Olaus Petri till den gamla kultiska sången, främst i mässan?*

Till den allmänna belysningen av Olaus Petris inställning till den kultiska sången må allra först få andragas ett citat ur hans skrift om sakramenten, som utkom 14 aug. 1528. Han skriver (Olaus Petri samlade skrifter I, s. 440): »... epter nw all then helga scriff och all sång är genom then helga anda stichtat oss til godho, skole wij och bruka henne oss til nytto och forbettrengh.» Nu är visserligen detta ställe i skriften en tämligen ordagrann översättning ur »Ansbacher Ratschlag», som ligger till grund för Olaus Petris här citerade skrift. Man bör alltså ej pressa uttrycket, när det gäller att finna vittnesbörd om Olaus Petris eget förhållande till kultsången. Å andra sidan har dock Olaus ur den tyska upplagan relativt självständigt upptagit somligt och utelämnat annat, som han tydligen ej ansåg lämpligt med tanke på svenska förhållanden eller som han ej själv gillade. — Sammanhanget, vari det ovan anförda citatet står visar otvetydigt att han tänker på gudstjänstsången och denna kan vid denna tidpunkt ej vara någon annan än den gamla gregorianska. När Olaus här sålunda utan ändring översätter den tyska texten och därmed ställer »all sång» i linje med »all then helga scriff» — ett mycket högt vitsord i Olaus Petris ögon — såsom »genom then helga anda stichtat oss til godho», så må detta citat åtminstone få gälla så långt, att det väcker ett visst tvivel om det berättigade i påståendet att författaren hyst en om »kalvinistiska tendenser erinrande motvilja mot sång i liturgien». Hade han hyst sådana skulle han näppeligen låtit ett sådant uttalande passera utan att justera det.

För besvarande av den ovan framställda frågan må vidare framdragas en, som det synes icke tidigare beaktad notis i ett av konung Gustafs brev, som ställer både konungen och Olaus Petri i en ny dager och belyser spörsmålet om bådvas ställning till den gudstjänstliga sången. Det åsyftade aktstycket återfinnes i konung Gustaf I:s registratur (s. 11 f.) och publiceras av I. Collijn i Handlingar rörande helga lekamens gille i Stockholm (K. B:s handlingar 2:3 sid. 157 f.). Det är ett Kungl. gåvobrev, daterat 1529, Torsdag näst efter Lactare (den 4 mars) och gäller

några hus som konungen »v. n. herre» har lagt under skolan i Stockholm och predikaren. I brevet¹ säger sig konungen hava besinnat att vår stad Stockholm har behov av en predikare utom kyrkoherden och att skolan därstädes vidmakthålles. Det intressanta är nu att iakttaga motiveringen, varför skolan nu skulle stödjas: »både för att holla ther sången oppe i kyrkione, Så och att ther måge the personer opfödhas som cristendomen framdelis medt vppehollas skal», (kursivering av A. A.). Till predikantens och skolmästarens uppehälle överlämnar konungen därför till stadens borgmästare och råd en del hus med deras räntor. Bland husen nämnas sådana som tillhört Heliga Lekamens gille, vilket konungen upplöst året förut, och andra hus som legat under olika prebenden, förmodligen samtliga vid Stockholms sockenkyrka. Här nämnes egendom som tillkommit åtminstone 4 olika prebenden och 2 gillen, vilka torde haft kaplaner vid altaren i kyrkan.

Donationsbrevet ger först en inblick i att indragandet av prebenden begynt och fortgått i huvudstaden liksom i landsorten. Detta har betytt att prästerskapet i sockenkyrkan, St. Nicolai, numera kallad Storkyrkan, minskats till antalet, vilket i sin tur betydde att de präster försvunno, som voro förpliktade att iakttaga de kanoniska timmarna och att därvid svara för tidesången, samt att bevista den högtidliga, gemensamt sjungna högmässan. Därigenom att dessa präster decimerades, led sången skada.

Denna skada har blivit påtaglig redan nu i mars 1529 — så att åtgärder erfordras för att hålla sången uppe i kyrkan. Man tar då här liksom ute i landet vid katedralskolorna sin tillflykt till ungdomen; gossarna i sockenskolan få ersätta prästerna. Deras sång hade hörts förut i kyrkan. Det var alltså icke någon uppseendeväckande eller kättersk nyhet. Den var så mycket naturligare, då det gällde eleverna i en skola, där de personer skulle uppfödvas, vilka framdeles skulle uppehålla kristendomen. Skolan var sålunda avsedd för de blivande prästerna. Genom denna åtgärd fingo dessa en grundlig erfarenhet av kyrkans gudstjänstliv.

Men att denna åtgärd, som bl. a. syftade också till kyrkosångens höjande i Storkyrkan, och någon annan kyrka kan näppeligen avses, vidtogs av konung Gustaf, som eljest veterligen icke haft mycket intresse till

¹ Vij etc. Göre viterligt att effter vij granneliga besijnnat haffue att vti vår stadt Stoc: olm väl är äff nödhnen en predicare för utan kyrkeherren och att skolan bliffuer ther ved magt både för att holla ther sången oppe i kyrkione, Så och att ther måge the personer opfödhas som cristendomen framdelis medt vppehollas skal, Terföre haffua vij skickat och ordinerat til samma predicares och scolmesteres vppehälle thenne effter: na hus medt theris räntto antuardandis them borgmestere och rådt i händer att the them ther äff löna, Effter som them synes att the förskulla, och som thet tilreckia kann, Til tesz mann må yterligare vara förtenkt om theris vppehälle först norrbastuffuun, Item Märten lindorms prebendes hus som ligge sunnan före skomakar brincken medt alla våningar och bodher ther til liggendia, Jtem sancti eriks hus i sancti laurentij grendt Jtem thet hus som kallas bagare huset, och haffuer legat vnder helge graffs gille, Jtem sancti eriks hus i kråkegrenden vndantagandis thet her knut anderson haffuer, Jtem the hus som lyda til apostla prebandan och några trögärda som haffua legat vnder helge lekame gille, och thet hus i mattis märtensons grend ligger, och haffuer lydtt vnder samma gille Jtem the hus som lyda vnder elleffue: m [11000] iomfru prebenda, medt edtt gulsmez prebende hus liggendis på skomakargatun. Tesz: til visso.

övers för sådant, åtminstone icke så snart det gällde åtgärder som tarvade bidrag av riksens medel, det måste ju betyga att han för sin del vid denna tidpunkt icke var avogt sinnad mot sången i kyrkione eller avsåg att lägga den platt öde.

Men viktigare är att minnas att vid denna tidpunkt satt Olaus Petri som Stockholms stads secretarius »med den eljest ej vanliga rättigheten att äga rösträtt i rådet» (Holmquist o. a. a. s. 103). *Denne* är alltså med om att mottaga den kungliga donationen och att förvalta den. Han är vidare själv sedan 1524 predikant vid den kyrka som det här gäller. Är det då överhuvudtaget tänkbart att konungen bakom ryggen på Olaus Petri, eller denne ohörd skulle ha överlämnat en donation till rådet? Veterligen var ju konungens förhållande till Olaus vid denna tidpunkt synnerligen hjärtligt. Allra minst är det väl att anta att konungen skulle ha låtit donationen få den form den fick, om verkligen Olaus Petri haft motvilja mot sång i liturgien. I så fall skulle ju donationen ha motarbetat Olaus Petris intensioner.

Snarare är väl att förmoda att konungen i denna fråga samrätt med Olaus Petri, både beträffande utformningen av bestämmelserna i donationsbrevet och ändamålet med gåvan. Då man besinnar hur snålt Gustaf eljest höll om pungen, torde man vara mest böjd att förutsätta att Olaus Petri gjort framställning till konungen om denna kungliga hjälp. Möjligen kan den nye kyrkoherden Johannes Nicolai understött behovet. Under alla omständigheter synes det vara osannolikt att donationen skulle ha kunnat komma till stånd utan Olaus Petris vetskap eller medverkan.

Sannolikast är att Olaus Petri tagit initiativet.

Någon uppmärksamhet måste ägnas åt donationens innebörd. Vad ligger i orden: »for att holla ther sången oppe i kyrkione?» Det gäller att hålla något uppe alltså något som redan fanns näppeligen att införa något nytt; man skulle ju eljest kunnat tänka sig att Olaus avsett att därmed få hjälp vid införandet av den nya kyrkovisan, den lutherska koralen. Här om kan det knappast vara fråga redan av den anledning att vid denna tidpunkt förelåg därav mycket litet. Och ännu mera ovisst är om verkligen Olaus Petri avsett att något därav skulle kunna brukas i kyrkione: i mässan och tidegården. Det kan näppeligen heller vara fråga om flerstämmig sång, om vilkens förekomst i gudstjänsten vi f. n. känna mycket litet. Termen »songen i kyrkione» torde snarast kunna få betraktas som terminus technicus för Cantus ecclesiasticus, d. v. s. den gregorianska sången. Ännu 1553 är »Een liten Songbook til att bruka i Kyrkionne», samlingen av enbart gregoriansk sång. Vi torde riskfritt kunna utgå ifrån att sången, som skulle hållas uppe, åtminstone främst var den gregorianska kultsången.

Den omfattade vid denna tid dels tidebönerna dels högmässan. Och det föreligger så vitt jag kan finna intet som hindrar antagandet att gåvan avsåg att tjäna bådadera. Men i fråga om högmässan? Den var såsom vi veta av olika beslut i Stockholms råd, ända till 1530 *även* latinsk mässa. Är det nu antagligt att dessa medel, som skulle passera förbi rådet och Olaus Petri, användes uteslutande till höjande av sången i den latinska mässan i Stockholms Storkyrka, att den med andra ord skulle

stödja en gudstjänstform, som Olaus vid denna tid med all kraft kämpade emot? Det mest naturliga synes mig vara att donationen av konungen och Olaus Petri närmast avsetts för den nya svenska högmässan för att göra den mera tilldragande och konkurrenskraftig.

Detta är ju så mycket mera antagligt, som skolmästaren, vilken även skulle svara för övandet av sången i skolan, var av evangelisk trosbekännelse. (Enligt Holmquist o. a. a. s. 194 var predikaren och skolmästaren en och samma person. Han hette Ericus Svenonis, och hade av konungen tillsatts i början av år 1529. Collijn synes tolka det kungliga donationsbrevet så som gällde det två personer: »en predikant och skolmästaren i Stockholm.»)

Under alla omständigheter måste man ju förutsätta att den av den nye skolmästaren ledda sångundervisningen, som nu meddelades i skolan, snarare var inriktad på att höja den nya evangeliska mässan än den latinska. Efter 1530 förekom ju i Stockholm enligt rådets beslut f. ö. blott svensk mässa. Men i så fall måste man ju förutsätta att Olaus Petri vid tiden för donationens tillkomst, d. v. s. två år innan mässan kom ut av trycket, icke blott med tveksam resignation accepterat sjungen svensk mässa¹ utan ock positivt medverkat till att svensk mässa från början var även sjungen mässa och själv avsett och önskat en sådan ordning.

Finnas ytterligare bevis härför?

Icke långt efter donationen utkom, den 28 april 1529, under Olaus Petris signatur »Een handboeck påå Swensko». Däri förekommer även ett vigselformulär. I anslutning till medeltida ordning omfattar själva vigseln dels kopulationsakten, som förrättades vid kyrkodörren, dels också den kyrkliga välsignelsen, vilken begynner med en bön, som bedes när brudparet införts i kyrkan och står för altaret. Efter denna bön avbrytes vigselakten och »Sedhan begynnas messan» (O. a. a. II s. 328). Denna utfördes t. o. m. Fader vår (enligt Vadstenaartiklarna av år 1552) varefter brudparet framträdde till altaret. Då anvisar vigselritualet: »När the ståå vnder pellet, segher presten —». Här följer nu närmast en bön och brudprefationen och vid denna anvisas om dess utförande: »Ther epter *siunger* (Kursiverat av A. A.) presten pfectionem såå seyandes.» (Det sista av pefationen läses.) Efter pefationen vänder sig prästen mot altaret och fullföljer mässan.

Här säges alltså uttryckligen att brudprefationen skulle sjungas. Och den utgjorde, när den förekom, en del av mässan. Vigselritualet av 1529 måste alltså anses som ett bevis för att Olaus Petri vid tiden för donationen har accepterat den gamla kultsången i samband med brudmässa, ty något annat än den gamla gregorianska sången kunde det ju omöjligen

¹ Jfr. Burger o. a. a. s. 127: »Welche Schwierigkeiten es machte, diesen (= gregorianska melodierna) mit Erfolg etwas Neues entgegenzustellen, zeigt uns einige Jahre später die etwas resignierende Anweisung in »Then svenska mässan» von 1537: »Wenn die Messe gesungen werden soll und man den Introitus und das Graduale zuweilen auf lateinisch zu singen wünscht, so mag es wohl geschehen» — Om denna rubrik verkligen innehåller någon resignation, avser den i så fall latinets, icke sången.

vara fråga om. Brudprefationen med musik återfinnes f. ö. i en Lunds Universitetsbibliotek tillhörig handskrift från tiden efter 1535, liksom också i Högshandskriften från 1540-talet o. a.

Det torde knappast vara för djärvt att antaga att den mässa till vilken vigseln anknutits lika väl varit svensk som latinsk. Kan man anta att den också varit i övrigt sjungen svensk mässa?

Möjligen kan ett bevis för att Olaus Petri redan 1528 förutsett och förutsatt sjungen svensk mässa föreligga i den förut omnämnda boken om sakramenten. Han skriver där: (O. a. a. I. s. 441) »Här aff wil thå fölia ath messan när oss Swenska, böör på Swenst måål *läsin och sungen* (kursiverat av A. A.) warda, ee huru siälsyndt thet synes oss wara, haffuer vtan twiffuel wel siälsynare warit, thå hon här först begynnades läsas på latine, än thet nw kunde wara när hon begynte läsas på Swensko.». Förra delen av detta citat är visserligen en försvenskning av den förut omnämnda tyska förlagen, men senare delen (från ee huru siälsyndt) är Olaus Petris tillägg.¹ Tillägget visar oss att Olaus Petri vid denna tid har erfarenhet av att mässan ter sig märkvärdig för folk, när hon läses på svenska. Den är alltså redan brukad som läst vid denna tid — augusti 1528 — icke uteslutet dock att den även kan hava sjungits redan då, men Olaus håller före att den bör ej blott läsas utan ock sjungas på svenska. Han förutsätter att båda formerna skola finnas. Hade han 1528 verkligen önskat sången bort ur mässan, skulle han förvisso ej heller hava låtit det anförda stycket passera utan justering vid försvenskningen, ty han följer som translator ingalunda slaviskt sin förlaga.

(Forts.)

A. Adell.

Svensk orgelkonst under 1933.²

Tre kyrkomusikaliska högtider ha genom rikt inslag av orgelmusik givit prägel åt svensk orgelkonst under det gångna året. Vad det första nordiska kyrkomusikermötet i Stockholm den 5—7 maj, Korallekan i Båstad den 5—11 sept. och Tredje allmänna svenska kyrkosångshögtiden i Upsala den 20—23 okt. bjudit såväl av orgelmusik (liturgisk och icke liturgisk) som föredrag och samtal i orgelfrågor torde utan överdrift kunna betecknas såsom något ganska enastående i den svenska orgelkonstens historia.

Det första nordiska kyrkomusikermötets program upptog såväl kör- och orgelkonserter av vart och ett av de i mötet deltagande länderna som högmässor enligt resp. länders gudstjänstritual. Medverkande orgelkonstnärer voro härvid bl. a. E. Bangert och N. O. Raasted, Danmark, E. Mårtenson och A. Maasalo, Finland, A. Sandvold, Norge och O.

¹ För värdefulla anvisningar på denna och andra punkter stannar jag i tacksamhetsskuld till docenterna S. Belfrage och H. Pleijel samt lic. S. Kjellerström och kyrkoherde K. Peters.

² Rapport från K. S. V:s orgelsektion avgiven Centralkommitténs årssammanträde den 8 jan. 1934.

Olsson, Sverige, vilka framförde såväl allmänklassiska tonsättningar som kompositioner ur resp. hemländers orgelproduktion. Av särskilt intresse var det härvid att lägga märke till, huru de olika exekutörernas uppfattning kom till uttryck särskilt i fråga om registrering och frase-ring. Vid detta möte förekom även diskussion om orgelns användning vid gudstjänsten med inledningsanföranden av E. Bangert, Danmark, J. Sundberg, Finland, W. Huus-Hansen, Norge och H. Weman, Sverige. Dessa anföranden ha sedan varit återgivna i Tidskrift för kyrkomusik.

En önskan som starkt gjorde sig förnimbar vid mötet var att det inledda samarbetet mellan Nordens kyrkomusiker måtte fortsätta. Man må på det livligaste hoppas att denna tanke blir förverkligad. Ty inte minst på orgelkonstens, speciellt orgelbyggeriets område, ha de nordiska länderna utan tvivel mycket att lära av varandra.

Vid Koralveckan i Båstad, som anordnats i syfte att föra dess deltagare djupare in i den gregorianska och lutherska koralens värld, var även den liturgiska orgelkonsten rikt företrädd. Såväl i samband med »veckans» gudstjänster som vid särskilda orgelstunder framförde dir. Albert Runbäck på kyrkans bägge orglar ett rikt urval av det värdefullaste den liturgiska orgellitteraturen rymmer. En deltagare skriver härom följande: »Sköna vilostunder i detta arbete i kyrkan (koralövningarna) voro dir. Runbäcks orgel- och sångstunder, vid vilka det yppersta av kyrklig orgelkonst på det yppersta sätt framfördes på kyrkans bägge orglar, vilka väl krävde en uppsats för sig.»

Vid Kyrkosångshögtiden i Uppsala blev orgelkonsten representerad i trefaldig bemärkelse: liturgiskt orgelspel, konsertspel och belysande föredrag i orgelbyggnadsfrågan. På domkyrkans gamla härliga orgelverk av P. L. Åkerman uppbyggde sålunda domkyrkoorganisten Henry Weman vid högtidens gudstjänster åhörarskarorna med förnämlig kyrklig orgelkonst, och vid bl. a. en kyrkokonsert framförde samme organist ett med utsökt smak sammanställt program, där ej heller nutida mästare saknades. Den alltmer brännande orgelbyggnadsfrågan behandlades i ett med spännt intresse emotsett föredrag av dir. Albert Runbäck, Båstad. De i det höginträssanta och sakliga föredraget framförda kraven på bl. a. iakttagande av största möjliga pietet mot vårt gamla orgelbestånd underströks kraftigt i den följande diskussionen, i vilken fil. lic. Bertil Wester, domkyrkoorganisten Henry Weman m. fl. deltog. Ett ovanligt och för alla orgelvänner säkerligen oförlömmeligt inslag i uppsalamötets program var vidare återinvigningen av orgeln i Leufsta bruks kyrka, till vilken mötesdeltagarna inbjudits. Detta orgelverk av Johan Niclas Cahman (1700-talet) hade på initiativ och under ledning av fil. lic. Bertil Wester undergått en genomgripande restaurering. (Om Leufsta-orgeln, se artikel av B. Wester i Kyrkosångsförbundet, årgång 1933, nr 7). I anslutning till invigningen, som firades med musikgudstjänst, höll lic. Wester föredrag om Leufstaorgeln och samtida svenskt orgelbyggeri. Som organist tjänstgjorde fröken Gunhild Schedin, vilken under medverkan av violinisterna prof. Sven Kjellström och fröken Magda Leijonmarck utförde tonsättningar av Pachelbel, Händel och Buxtehude. Som ett ärevärdigt monument över en svunnen epok i svensk orgelbyggnadshistoria reser

sig den nu iordningställda Cahmanorgeln i Leufsta bruks kyrka. Med sitt bibehållna klingande ryggpositiv och sin säregna klang i övrigt torde den vara unik i vårt land. Och då dess egenart även i tekniskt hänseende synes vara tillvaratagen på ett ytterst pietetsfullt sätt, borde ingen, som intresserar sig för svensk orgelkultur, underlåta att på ort och ställe studera mästerverket.

Förutom vid ovannämnda högtider har orgelmusik kommit till utförande i på det hela taget samma omfattning som under närmast föregående år. Bland orgelkonserter givna av utländska artister är att nämna: domorganist N. O. Raastedts radiokonsert i S:t Jakobs kyrka, professor F. Heitmanns uppträdande i Engelbrektskyrkan och Uppsala domkyrka samt Madame Braquemonds konsert i Stockholms stadshus.

Följande tonsättningar för orgel ha under året utgivits: Fantasi över koralen »Eja, mitt hjärta» av Ivar Widéen (komponistens förslag) samt Allegro festivo och Koralpartita (Lov vare dig, o Jesu Krist) av Waldemar Åhlén (Nordiska musikförlaget).

Bland orgelkompositioner som föreligga i manuskript märkas: Variationer över en dalakoral av Oskar Lindberg samt en ny preludiesamling av Daniel Olson.

Följande uppsatser om orglar och orgelmusik ha publicerats:

i Tidskrift för kyrkomusik:

G. Schedin: Gammal engelsk orgelmusik, Gottfrid Silbermann och Orgeln i All Hallows church samt W. Åhlén: Nya orgelnoter;

i Kyrkosångsförbundet:

B. Wester: Ett apropos till Cahmanorgeln i Leufsta (jmf. ovan) i Svenska Dagbladet: (under strecket)

H. Weman: Gamla orglar och nya;

i Fornvännen, häfte 4:

B. Wester: Orgelverket i Leufsta bruks kyrka samt i häfte VI, samma tidskrift: W. Karlsson: Orgeln i Ljungby kyrka;

i Tidskrift för musikkforskning:

S. Wistedt: Ett bidrag till en Vögler-biografi.

Som ett ytterligt värdefullt och viktigt led till kännedomen om vår äldsta svenska orgelkultur är att nämna framlidne bibliotekarien C. F. Hennerbergs uppsats, intagen i en under utgivning varande del av samlingsverket Nordisk kultur, nämligen Orglar i Norden under medeltiden.

Bland anmälda noter och arbeten om orglar må nämnas: C. Beck: Sonatina och Två preludier, N. Bruhns: 3 Preludier, J. L. Emborg: Sonat för Violin och Orgel, W. Fortner: Toccata och fuga samt Konsert för orgel och stråkorkester, H. Diestler: Orgelpartita, Hemmets koralbok, redigerad av O. Olsson, Fr. Höjer: 4 Preludien, L. Kaestel: 24 Pre- og Postludier, J. Morén: Koral med variationer och Jul, D. Olson och A. G. Joelsom: Koralförspel, C. Elis: Orgelwörterbuch och Br. Weigl: Handbuch der Orgellitteratur.

Vidare är att anteckna en diskussion som pågått i Tidskrift för kyrkomusik rörande den nya organistexamen. Inlägg ha därvid gjorts av F. M. Allard, B. Anrep-Nordin, G. Aulén, J. Hedar, D. Olson, C. Rogberg, S. Sjöberg och H. Weman, vilka samtliga ställt det nuvarande exa-

menssystemet för- och nackdelar i saklig belysning. Det är ur vår kyrkomusikkulturs egen synpunkt livligt att hoppas att de värdefulla synpunkter och uppslag som i detta meningsutbyte kommit fram, må vinna beaktande hos dem det vederbör. Vad som synes särdeles önskvärt är, att åtgärder snarast vidtagas i syfte att ernå största möjliga enhetlighet vid bedömandet av examensproven. Av vissa ting att döma, t. ex. det i överraskande grad divergerande antalet kuggade examinander å olika examensorter, förefaller ett dylikt önskemål mer än berättigat. Sammanlagt ha 138 personer avlagt den lägre organistexamen under det gångna året. Det kan med hänsyn till denna höga siffra ifrågasättas, om icke en reglering av tillströmningen till organistbanan bör äga rum. Om så ej sker, torde man nämligen med skäl kunna befara att ett organistproletariat förr eller senare uppstår. Måne icke ett enkelt men på samma gång effektivt medel till förhindrande härav vore att höja fordringarna för den lägre organistexamen?

Till hjälp för organister har i Tidskrift för kyrkomusik varit publicerad en av domkyrkokapellmästaren J. Hedar uppgjord förteckning på orgellitteratur, varur lämpliga postludier kan hämtas. Anvisningar angående postludieval har den intresserade dessutom haft att tillgå i samtliga nummer av »Kyrkosångsförbundet» under rubriken Kyrkoåret i kyrkomusiken.

Rörande Nordiska Museets verksamhet meddelar lic. B. Wester följande:

»Nordiska museets samling av beskrivna äldre svenska kyrkorglar, sammanförda i Nordiska museets orgelinventarium, har under året utökats med ett antal nyundersökta orglar, bland vilka särskilt märkes orgelverket i Leufsta bruks kyrka, Uppland, vars konservering och restaurering skötts av Nordiska Museet. Konservator och restaurator har varit orgelbyggaren John Vesterlund, Leufsta bruk.

Förutom orgelinventariet i Nordiska museet har undertecknad sistlidna sommar bedrivit inventeringar av gamla orglar, bl. a. i Hälsingland, Västergötland, Östergötland, Bohuslän och Skåne. Föredrag om orglar har av undertecknad hållits i Leufsta bruk i samband med återinvigningen av den omskrivna iståndsatta gamla orgeln, byggd av Joh. Niclas Cahman 1725—1728.»

En liturgisk-kyrkomusikalisk kurs ägde rum i Skellefteå 14—19 augusti. I kursen som anordnades av Luleå stifts kyrkosångsförbund på initiativ av dess ordförande, kyrkoherde J. Norgren, Kalix, deltog ett 40-tal organister. Ledare för kursen voro domkyrkovicepastor A. Adell samt musikdirektörerna Adolf Andrén och Waldemar Ählén (om denna kurs se Tidskrift för kyrkomusik, nr 8-9, årgång 1933).

Om sålunda en allt större livaktighet förmärkes å flera av orgelkonstens områden, en livaktighet med berikande och fördjupande av den rent kyrkliga orgelmusiken som ledstjärna, så kan å ett annat område av den samma, nämligen orgelbyggeriet, däremot knappast iakttagas något framåtskridande. Ett studium av föreliggande dispositioner över nyuppförda orglar ger vid handen, att vårt land i stort sett ännu är oberört av de renässansvågor, som sköljt över andra länder, exempelvis Danmark. Tecken

på en begynnande omvändelse hos vederbörande saknas visserligen ej. Och rättvisligen skall det medges att näppeligen tillförene det talats och skrivits så mycket och så förnuftiga ting i orgelfrågan som under det sistförflutna året. Men från dessa ansatser till en verklig reformering av vårt inhemska orgelbyggeri är steget långt. Orgeln, icke ett mer eller mindre lyckat eller misslyckat orkestersurrogat, utan ett självständigt instrument, *fullt motsvarande först och främst liturgiskt-kyrkliga krav*, må det alltjämt vara målet för strävandena på detta område. Utan tvivel är fortsatt upplysning härvid nödvändig. Men huruvida vi ett år härefter skola ha närmat eller fjärrmat oss det uppställda målet, är dock ytterst beroende på om viljan till *ett sunt, sakligt och opartiskt* ställningstagande till orgelproblemet är tillfinnandes hos vårt lands organister.

Waldemar Ahlén.

Samverkan mellan präster och konstnärer.

Torsdagen den 1 mars samlades i Stockholm en del präster, konstnärer och representanter för konstvärden i landet för att på inbjudan av Diakonistyrelsens konstutskott diskutera möjligheterna för ökad samverkan mellan präster och konstnärer i frågor rörande kyrkornas prydnad. Redan i ärkebiskop E. Eidems inledningsanförande tolkades den vidsynthet, som gick som en röd tråd genom hela mötet. Den levande konsten får ej pressas in i en trång, prästerlig syn, sade ärkebiskopen, men i kyrkans tjänst får den icke vara självändamål.

Riksantikvarien Sigurd Curman betonade också konstnärens frihet. Av en god kyrkomålare fordras djup och intensitet gentemot uppgiften och därtill konstnärlig genialitet. Prästen har emellertid rätt att fordra respekt för kyrkans lära, dess uttryckssätt och symboler, vilket inte bör hindra, att nyskapelse också skall kunna ske. — Domprosten, prof. G. Lizell talade därefter om den nutida kyrkliga bildkonstens undervisande och uppbyggande betydelse. Kyrkokonsten skall äga psalmens förening av enkelhet och personlig individualitet. Endast i undantagsfall bör nutidsbilden komma till användning, ty me-

nighetens förhållande till kyrkokonsten fordrar en viss bundenhet vid traditionen, som i själva verket innehåller föreställningar om de bibliska scenerna.

Professor E. Linderholm lämnade en lång historisk utredning om kyrkokonstens ursprung och historia och betonade betydelsen för konstnären att känna den äkta Jesusbilden, sådan den framgår av modern bibelexegesen. Verkligheten måste eftersträvas; den kan också en modern konstnär träffa tack vare bl. a. vår tids arkeologiska kunskaper. Professor L. önskade även, att scener ur svenska kyrkans liv måtte skildras, t. ex. en viss historisk person i en viss trakt, en minnesvärd händelse i hemtraktens historia. Om all religiös konst bör gälla, att den skall vara kunnande, d. v. s. utförd av mästarehand samt vara verkligt inspirerad. Folkets intresse och smak skola höjas, och ett religiöst stormåleri skall uppstå med kyrkan som mecenat.

Konstnärens synpunkter på sina uppgifter var ämnet för fyra anföranden av professorerna L. I. Wahlman, Otte Sköld, Nils Sjögren samt konstnären Hugo Gehlin. Den förstnämnde behandlade förhållandet mellan konstnären och uppdragsgivaren

och framhöll, att direktiv från den sistnämnde äro välkomna men ej imperativ. Många fina och träffande iakttagelser rörande modern kyrkoarkitektur framställades här. Prof. Otte Sköld konstaterade, att kyrkan under de senare åren endast framskapat parafraaser och svaga imitationer; den moderna konsten har ännu icke fått visa vad den duger till. Och dock är varje konstnär besjälad av en religiös grundförutsättning, som gör honom lämplig i kyrkans tjänst. Däremot är det icke självklart, att en troende kristen är den lämpligaste att skapa religiös konst, men en övertygad kristen, som är stor konstnär, har de bästa förutsättningar, t. ex. Skovgaard. En sådan konstnär bör ges största möjliga frihet.

Professor Sjögren menade också, att konstens väsen är religiöst i den mening att den är förbunden med behov som ligger utanför det vardagliga. I våra dagar fråga kyrkans män mera efter detaljer i den historiska framställningen än efter konstnärliga kvaliteter och uttrycksfullhet. Han önskade, att även nutida, aktuella ämnen skulle beredas plats i kyrkan. Konstnären H. Gehlin citerade sin lärare Skovgaard för att karaktärisera god kyrkonst: den skall kunna stå sig för den kränaste och förstås av alla människor. En god religiös målning skall vara upplevad och ha samband med gammal konst utan att stå i beroende av denna. I bibeln finnas många ämnen, som äro värda att tagas upp till konstnärlig behandling och även nya aktuella ämnen borde kunna framställas i kyrkans långhus. Även symbolvärlden bör utvidgas men försiktigt. De gamla symbolerna äro snart alldeles oförstådda.

I den efterföljande diskussionen framträdde både präster och konstnärer med synpunkter, som icke alltför mycket gingo isär. Så t. ex. framhöll kyrkoherde Hal-

lén, Arvika, att kyrkobildderna skola återge en religiös scen i evangeliets form. I en modern kyrka ansåg han att modern utsmyckning vore lämplig. Så knytes den religiösa uppenbarelsen samman med vår tid. Rektor Manfred Björkquist uppvisade gentemot konstnärernas inställning, att god konst icke alltid vore religiös konst; att lyfta ett vardagligt motiv till ett högre plan är icke lätt. Arkitekt H. Ahlberg betonade, att konstnärer, som sällan fostrats i en kyrklig miljö, ha vissa svårigheter att röra sig i dess tjänst. Men han ansåg att tidsläget nu förenar präster och konstnärer och att en gemensam grund nu kan läggas, bestående i ärlighet mot varandra.

Efter en del andra inlägg avslutades mötet av riksantikvariern. På kvällen samlades man i Storkyrkan, där en stämningfull avslutning ägde rum med kyrkomusik och tal av rektor M. Björkquist och pastor primarius Nils Widner.

Mötets främsta resultat var kanske den för många ganska överraskande erfarenheten, att gemensamheten mellan präster och konstnärer eller den spänning, som ärkebiskopen talade om, var betydligt större än man — isynnerhet från konstnärshåll — vågat tro. Konstnärernas, särskilt målarnas, förtroende för kyrkan som konstnärlig uppdragsgivare torde efter detta ha blivit avsevärt större. Men även prästerna hade tillfälle att konstatera ett djupt allvar och en djupt syftande avsikt i konstnärernas intresse för kyrkliga uppgifter.

Det vore skada, om mötet, som hölls inför en visserligen talrik, men ändå i förhållande till de båda parternas antal obetydlig menighet, icke på något sätt skulle hugfästa resultaten t. ex. genom en publikation, vari inledningsföredragen trycktes och referat av diskussionsinläggen gjordes. En sådan skrift borde spridas till alla präster och församlingar.

Bengt Cnattingius.

Recensioner.

Gregorianskt.

Introitus till högmässan på de stora högtidsdagarna. De gamla melodierna med svensk text utgivna av Knut Peters och Albert Runbäck. Lund, C. W. K. Gleerups förlag. Pris 60 öre.

Under påsktiden vid vespern eller vid laudes. Evangelisk tidegård Nr. 6 a utgiven av Arthur Adell och Knut Peters. Lund, C. W. K. Gleerups förlag. Pris 60 öre.

Det gamla introitus försvann i handboken 1614. En allokution med åtföljande syndabekännelse och absolution kom därefter att inleda mässan. Rodhe förmodar, att uppfattningen av syndabekännelsen såsom en integrerande del av mässan föranlett strykandet av introitus. Kanske han har rätt. Men säkert är att lika så visst som syndabekännelsens införlivande i mässan var en vinst, så var utelämnandet av introitus en allvarlig förlust. Delvis ersattes denna, då ingångssalm infördes 1811. Men fullt tillfredsställande var icke heller detta. Strävan att jämte ingångssalmen även införa ett annat sångligt introitusmoment var därför berättigad. Som en följd därav intogs 1917 i handboken, såsom alternativ till det s. k. introitus — helig, växelsånger på en del högtidsdagar. Man vågar väl knappast säga, att dessa s. k. inledningsantifonier tillfört gudstjänsten något större värde. Detta beror icke enbart på deras melodier. Det beror kanske mera på att de icke föra mässan längre fram än vad ingångssalmen gör. De beteckna närmast ett, om uttrycket må tillåtas, »på stället marsch».

Om värdet i musikaliskt och liturgiskt hänseende av det gamla introitus får man en föreställning av de introitus till de stora högtidsdagarna, som utgivits med svensk text av Knut Peters och Albert Runbäck. Textunderläggning och orgelbeledsagning äro mönstergilla. Givetvis kan man aldrig

tänka att församlingen skulle lära sig sjunga dessa introitus. Det bleve körens uppgift. Men när man icke har någon invändning mot att kören sjunger en hymn, bör man inte heller ha skäl att anmärka mot att kören får en liturgisk uppgift. En annan fråga är, huruvida det gamla introitus verkligen skulle få en liturgisk betydelse, om det fick ersätta de nuvarande inledningsantifonierna. Den saken tillåter jag mig betvivla. Så länge det står i omedelbart samband med ingångssalmen, synes det mig kunna saklöst undvaras. Ty det viktiga för gudstjänsten är icke att det införes flera sånger i den, utan att dess uppbyggnad blir sådan, att den främjar dess syften.

Det nya häftet av Evangelisk Tidegård, som utgivits av Arthur Adell och Knut Peters, står på samma höga nivå som dess föregångare i serien. Med glädje återfinner man påsksekvensen, Victimæ paschali, med ny, god översättning av Adell. Dess melodi följer den svenska traditionen.

A. O. T. Hellerström.

Liturgiskt.

För Scoutlivet. Andaktsbok för scoutledare och scouter. Utgiven av Torsten Borggård, Teodor Carlsson, Frithiof Dahlby och Gerdt Friberg. Diakonistyrelsens förlag. Stockholm 1933.

Det talas ofta om det behov av vägledning i andaktslivet, som i våra dagar gör sig alltmera förnimbart genom den allt ivrigare önskan att erhålla goda och för tidens människor passande andakt- och framförallt bönböcker. Som ett försök att tillmötesgå detta behov för en speciell grupp av unga människor torde den här ovan anförda scoutandaktsboken böra bedömas. Det är erfarna scoutledare, som här föra ordet, och det de i första hand velat bjuda är en på den egna erfarenheten grundade hjälpredda för andra ledare. Var och en som själv haft med

scouters ledning och utbildning att göra vet, att här är ett område där den enskilde ledaren är i stort behov av hjälp. I denna andaktsbok bjudes honom nu förutom utläggningar av scoutlagen och löftet, en slags scouternas stora katekes, valda böner och psalmer samt det kanske aldrig bästa i hela denna bok en samling morgon- och aftonandakter bestående av ett bibelställe, en bön och psalmanvisning. För en serie av dessa andakter har scoutlagens bud fått tjäna som schema, för en annan bönerna i Fader vår.

För Scoutlivet ger också en samling ritual avsedda dels för scoutgudstjänster i kyrka och annorstädes, de äro huvudsakligen sammandrag av i kyrkohandboken förekommande gudstjänsttyper, dels för mera speciella scoutakter, upptagning och utnämningar av olika slag. Här har man svårt att frigöra sig från känslan av att det bjudes på litet för mycket. Särskilt för sekulära scoutkårer måste dessa »ritual» verka något konstlade. Och för det uppkok på kyrkohandbokens ordinations- och installationsritual, som benämnes »Huru kårchef må kunna inställas i sitt ämbete», är ur både liturgisk och scoutmässig synpunkt omdömet löjeväckande mycket mildt.

Boken, som väl behövs, och till största delen är väl värd att begagnas, hade vunnit på att befrias från några få sidor.

H. A.—n.

Kyrklig konst.

Henrik Cornell och Sigurd Wallin: Uppsvenska målarskolor på 1400-talet. Stockholm 1933. Kr. 65:—.

De svenska malarlandskapen höra till världens ifråga om kyrkliga muralmålningar allra rikaste trakter. Efter de senare årens restaureringar ha också framkommit ett så stort antal valvmålningar, att en vetenskaplig behandling av det omfattande materialet börjar bli möjlig och främst därvid en noggrann materialpublicering. En sådan har nu

utkommit i praktfull utstyrsel av de båda främsta kännarna på detta område, professor H. Cornell och intendent S. Wallin.

En inledande studie över monumenten ger en intressant framställning av de uppländska och sörmländska målarskolorna från tiden 1430—1530. Den äldsta skolan utgöres av Johannes Rosenrodh med målningar i Tensta, som pekar på förbindelser med Vadstena kloster. Besläktade äro de yngre valvmålningarna i Vaksala, Erentuna, Färentuna m. fl. En av Rosenrodh beroende mästare är Johannes Iwan, som arbetat i Vendel och Ö. Ryd. En tredje mycket betydande målarskola finner förf. i de dekoratörer, som målat i Strängnäs domkyrkas kor samt en hel grupp kyrkmålningar i Södermanland och Uppland. Tierpsgruppen benämnes en annan skola, som arbetat i Lena, Håtuna m. fl. kyrkor både i Sverige och Finland. Förf. uppräknar 16 stycken säkra. Den märkligaste mästaren under epoken heter Peter, som dekorerat valven i Ösmo, Torshälla, Vadsbro, Sala landsförsamling och Solna. Han framträder som en betydande nydanare och med en kraftfull konstnärspersonlighet med tysk skolning, varför han radikalt bryter med sina svenska föregångare. Hans lärjunge är den bekante Albertus Pictor. Oerhört produktiv fortsätter han Peters riktning och arbetar oftast efter gravyrförebilder såsom Biblia pauperum o. a. Han betecknar det ledande målarnamnet under Sturetidens nyrenässans.

B. Cgs.

John Jacobsson: Göteborgs och Bohus läns kyrkor. Ord och Bild, Skara 1933. Kr. 4:50.

Läroverksadjunkten John Jacobsson, som för två år sedan skänkte den kyrkokonstintresserade allmänheten ett tilltalande

bildhäfte över Hallands kyrkor, vilket anmälts i denna tidskrift, har till julen utgivit ett liknande verk om Göteborgs och Bohus läns kyrkor. Man antecknar med tillfredsställelse, att texten blivit betydligt utvidgad och kanske även bättre samt att fotografierna av kyrkorna omfatta både exteriörer och interiörer. Vi ha på detta sätt fått en i all sin knapphet nära nog idealisk populär framställning av ett landskaps kyrkobyggnader. Här kan man utläsa mycket av intresse för kändedomen om vår kyrkliga byggnadskonst genom tiderna. Med denna bok som utgångspunkt skulle man t. o. m. i grova drag kunna teckna monumentens allmänna utvecklingshistoria. Medeltiden bleve kanske torftigast. Fastän $\frac{1}{4}$ av stiftets kyrkor ha mer eller mindre bevarade medeltida delar, äro orörda medeltidskyrkor mycket få. Av de romanska ha några t. ex. Resteröd och förmodligen även Ytterby haft rakt kor som de engelska och norska, medan andra — exempelvis Bokenäs och Bärfendal — bevara både kor och absid. Det vackraste provet på medeltidsarkitektur är Marstrands franciskanerkyrka från 1200-talets slut. De största förändringarna under nyare tid bestå i utvidgning av koren — en kultiskt betingd åtgärd. Från 1600-talet finnas också några vackra prov på nybyggnader i klassicistisk anda såsom Gustavi domkyrka, Kristine kyrka i Göteborg, Mo och Kungälv. En intressant bygdemässig skapelse är Råda med sina stora takmålningar från 1700-talets början. Den klassicistiska neologkyrkotypen finnes företrädd redan 1755 med Dragsmark. De vitmenade, stora säkyrkorna med höga och breda fönster bli sedan vanliga ända fram till mitten av århundradet. Ett fördelaktigt avbrott utgör den mera ståndsmässiga klassicism, som representeras av Carlborg med Maria kyrka i Göteborg och av F. Blom med Carl Johans kyrka i samma stad (efterbildad i Lycke). De yngsta empirekyrkorna äro Forshälla, Tjärnö (1855), Hogdal, Backa (1864), Torp

och Näsinge. I de sistnämnda börjar nygotiken sticka upp huvudet. Från 60-talet har gotiken fått fotfäste och blir snart epidemisk. Impulsen utgör Haga, som förresten uppfördes efter ritningar från »Society of Promoting the Enlargement, Building and Repairing of churches and Chapels in England and Wales» (1859). Omkring en $\frac{1}{4}$ av områdets kyrkor äro uppförda i en engelskinfluerad kvasigotik, vars förnämsta man var arkitekten Adrian Pettersson. Hans långa verksamhetstid från 70-talet till 1915 (!) har satt djupa spår i kyrkobyggnadskonsten härstädes. Det är kanske svårt att säga vilka kyrkor av denna mängd, som äro fulast — ty endast i detta hänseende kunna de kompareras — men priset kanske tages av Hede kyrka.

En intressant modern kyrkobyggnadskonst står som en välgörande avslutning på detta sorgliga kapitel. Främst märkes naturligtvis Masthuggskyrkan av S. Ericsson (1914), som också ritat Jörlanda, Flatöns kapell, Lyse och Hunnebostrand, vilka ansluta sig till traditionell byggestil. — Med dessa korta axplockningar vilja vi endast erinra om, hur mycket som står att hämta i denna bok, som livligt rekommenderas.

Bengt Cnattingius.

Homiletiskt.

Filip Lundahl: Förtröstan. Pehrsson's Förlag, Göteborg. 270 s. Häft. 4: 25.

Boken utgöres av en samling betraktelser med utgångsord från såväl Gamla som Nya Testamentet, sammanförda ur kyrkoherde Filip Lundahls efterlämnade papper. Det är själasörjaren som här talar, mannen som genom umgänge med människorna väl vet, vilka svårigheter särskilt unga människor i vår tid kunna hava att rätt tillägna sig kristendomens höga sanningar. På ett stilla, försynt sätt föres ähöraren fram till storheten och mildheten i Guds Ord och varje betraktelse synes vara anlagd på att Ordet skall självt få bevisa sin kraft i ett oroligt och sökande män-

En liten vacker och värdefull minnesbok, som säkerligen uppskattas av Filip Lundahls många vänner. E. L.

S. F. Fredlund: Predikningar. Andra årg. Högm.-texter. I—IV. Håkan Ohlsons boktryckeri. Varje del c:a 250 s. Kltbd 4 kr. pr del.

En årgång av avlidne kontraktsprosten S. F. Fredlunds predikningar föreligger härmed i en enkel men värdigt utstyrd upplaga.

Alla dessa predikningar äro strängt enhetligt uppställda: inledning, klart formulerat ämne och därunder ett antal lika klart formuerade underavdelningar.

Innehållet är i hög grad undervisande. Här beskrives det kristna livet hos en människa från dess begynnelse genom dess strider och kamp på denna jord och fram till dess fullkomning i den andra världen; på ett ofta mästerligt sätt målas det inre livet i dess fall och upprättelse, dess fruktan och hopp, dess kamp och seger.

Allt är vidare strängt bibliskt och kristocentriskt: predikanten har en förunderlig förmåga att utan sökta kombinationer utvidga varje liten del av texten, alla de många rika tankarna förmår han att utan obehöriga avvikelser hålla stramt ordnade kring huvudtemat, bilder och citat ur bibeln förklara och belysa och alltsammans grupperar sig omkring och pekar hän på Kristusgestalten. Det hela blir därför i lika hög grad uppbyggligt och andaktsmättat.

Språket är ett typiskt predikospråk, ett »Kanaans tungomål» som kanske ej omedelbart uppskattas av vem som helst, men som säkert har sin heliga klang för den som är förtrogen därmed: än kärvt och hårt med här och där inströdda gammaldags kraftord, än milt och smekande, högstämt och himmelskt, med en mångfald uttryck och vändningar hämtade från bibelns (gamla översättningen!) rika förråd.

Här talas sannerligen ej till fladdrande och pretentiösa nutidsmänniskor. Här ta-

las till sådana som kunna hålla tankarna samlade, tåla ett uppriktigt språk och som vilja ge sig tid att båda ödmjukt och stilla lyssna till och själva studera Guds heliga ord. Men vill man ha besked i sin salighetssak, finner man snart, att här talar en av de rätte lärare. Här bjudes ej lättsmält kost utan den stadiga maten, som är avsedd för andlig växt, strid och seger. Denna predikosamling är ett ståtligt minnesmärke över en ståtlig gestalt i skänkt kyrkoliv. E. L.

Martin Luther: En årgång predikningar. Urval och översättning av Kyrkoherden Victor Andréén. Inledning av domprosten G. Ljunggren. Gleerups förlag. XVI + 581 sidor. Kltbd 7:50.

Denna intressanta predikosamling föregås av en förträfflig inledning, skriven av domprosten Ljunggren. Man bör noga studera inledningen för att sedan dess bättre kunna uppskatta predikningarna. Ty kanske man annars tycker, att många av dessa predikningar ej ha så stort uppbyggelsevärde. Enligt den bild av Luther som vi väl i allmänhet hava, tänker man sig honom som den väldige förkunnaren, som i en av dramatisk spänning uppfyllid tid högstämt och profetiskt bar fram sitt budskap. Förvisso gjorde han detta, men det intressanta med dessa predikningar, fritt framförda och av åhörare upptecknade, är, att här möta vi Luther i predikstolen vanliga söndagar inför sin vanliga församling. Detta är tidspredikningar och allt ländar kanske därför ej direkt till uppbyggelse, men hur värdefullt är det ej att höra, hur den barnafrome, enkle, urkraftige och orädda Luther talade till sin församling. Som vanligt skräder han ofta ej orden varken mot de papister eller mot gärningsmänniskor i alla läger, men vilken innerlighet och medryckande glädje strömmar ej mot oss varje gång han kommer in på huvudtemat: rättfärdiggörelsen genom tron (man läse t. ex. 19 e. Tref.)! Predikningarna visa till fullo, vilken rik ton-

skala Luther förfogade över som andlig talare: ljuvligt budskap, undervisning, straffpredikningar, sociala predikningar — han har förvisso ej varit tråkig som predikant! Och allt barnaenkelt och för den enfaldigaste begripligt.

Fläktar från en stor tid slå oss tillmötes från dessa sidor: »Vi hava fått vara med om Kristi ankomst», och även om t. o. m. Luther alltid sade sig känna »fruktan för predikstolen», så betygar ock denna samling predikningar sanningen i den andra sidan av Luthers vittnesbörd: »Jag tackar dig, himmelske Fader, att jag upplevt den tid, i vilken evangelium åter predikas.»

E. L.

Blandad kör.

David Wikander: Hosianna, Jord och himmel, Var kristtrogen, Nu stige jublets ton, Ära vare Gud, Ett barn är fött, Det är en ros, Stilla natt, O du härliga. Nordiska Musikförlaget. Pris 20 à 25 öre per styck.

David Wikander har gripit sig an med att bearbeta och arrangera några av våra mest kända och omtyckta advents- och julhymner. Bearbetaren har tydligen nedlagt

stor omsorg på att få varje hymn, dels så tidstypisk, dels så lättsjungen som möjligt. Det är en riktig lisa att se en del av hymnerna befriade från tyngande krusiduller och tillkrånglad harmonisering. Allt tycks mig förstklassigt. — Dock en liten undran inför »Stilla natt». I fjärde takten från slutet avviker rytmiken icke blott från den, som finnes i Koral 515 utan jämväl från Wikanders egen bearbetning av samma hymn i Del III av »Svenska Skolkvartetten». Är männe den sist utkomna bearbetningen den, som står originalet närmast?
S.-G. S.

Jacob Nyvall: Lovsång. Nordiska Musikförlaget. Pris 20 öre.

Jacob Nyvalls »Lovsång» hör kanske inte till hans bästa kompositioner, detta säkerligen mest beroende på det faktum, att han här rör sig på ett område, som ligger hans kynne ganska fjärran. Nyvall är den drömmande, stilla bedjande kristne och icke den glädjeropande lovsångaren. Hans »Lovsång» är välskriven och mycket sängbar och kommer, liksom hans andra kompositioner, att få sin bestämde plats i körernas notförråd.
S.-G. S.

Meddelanden.

Val. Till organist och kantor i Svedala har valts kantor Edner Hemborg, Svedala. Till innehavare av förenade tjänster ha valts i Trökörna, Skarab., H. Drougge, därstädes; Medåker, Västm., A. E. Malmqvist, Göteborg; Ör, Älvsb., S. B. Dahlström, Herräng; Trästena, Skarab., J. E. Harling, därst.

Händels engelska orgel förstörd. Den berömda orgeln i Whitechurch i London, som Händel spelade då han 1817—21 verkade som organist därstädes, måste undergå en fullständig restaurering. Vid den sista söndagsgudstjänsten 1933 föll instrumentet, som länge varit skröpligt, alldeles

sönder. Orgeln, som var uppförd av Bernhard Schmitt och år 1878 reparerades för första gången, har alltjämt kvar samma klaviatur på vilken Händel spelade. Verkets fasad är smyckad med två änglahuvud, utförda av Gibbons, och å ömse sidor befinna sig två målningar av Antonio Verrio.

Som bekant var Händel kapellmästare hos hertigen av Chandos, som residerade i det berömda Cannonspalatset. Under denna kapellmästaretid har han skapat många av sina mera kända verk, bl. a. hans Te Deum och de ej mindre berömda s. k. »Chandos Anthems», vilka alla haft sitt uruppförande här.

Gunhild Schedin.

Tisd. 15. Sv. psb. 121:5. 121:6. Psalt.
71:1—6. Mark. 11:27—12:12.
Onsd. 16. Sv. psb. 140:1. 140:3—4. Psalt.
119:9—16. Mark. 12:13—44.
Torsd. 17. Sv. psb. 324:2—3. 324:4. Psalt.
111. Mark. 13:1—20.
Fred. 18. Sv. psb. 46:1. 46:7—8. Psalt.
102:13—23. Mark. 13:21—37.
Lörd. 19. Sv. psb. 137:4. 137:6—7. Psalt.
105:1—9. Mark. 14:1—25.

PINGSTDAGEN.

(Röd skrud.)

För pingstaftonens helgsmålsbön:

Sv. psb. 133:1—4. 133:6—7. Psalt. 104:27
—33. Jes. 44:2—6.

För ottesången:

Textförslag: Apg. 2:38. Sv. psb. 134. 135.
För högmässan:

Sv. psb. 136:1. 133. 138:1, 2. 134. [137:5,
6. 153]. 194:4.

För aftonsången:

Sv. psb. 137:1—5. 136:4—6. 265.

ANNANDAG PINGST.

(Röd skrud.)

För högmässan:

Sv. psb. 114:3, 4. 147:1—3. 324:4. 144:5
—7. [137:5—6. 153.] 134:3.

För aftonsången:

Sv. psb. 133:1—4. 146:1—6. 21:4.

För veckans dagliga andakter:

Tisd. 22. Sv. psb. 134:1—2. 134:3. Psalt.
87. Mark. 14:26—49.

Onsd. 23. Sv. psb. 133:1—2. 133:3—4.
Psalt. 119:89—94. Mark. 14:50—72.

Torsd. 24. Sv. psb. 135:1—2. 135:3. Psalt.
73:1—5. 23—26. Mark. 15:1—21.

Fred. 25. Sv. psb. 137:1—2. 137:5. Psalt.
130. Mark. 15:22—47.
Lörd. 26. Sv. psb. 138:1—2. 138:3. Psalt.
95:1—8. Mark. 16:1—20.

HELIGA TREFALDIGHETS DAG.

(Röd skrud.)

För högmässan:

Sv. psb. 24. 438. Psalt. 33:1—12. Jes.
43:10—13. Bön: Tidskriften 1932 sid. 65.

För helgsmålsbönen:

Sv. psb. 23. 24:2—5. 134:2. 199:1—4.
[137:5—6. 153.] 22.

För aftonsången:

Sv. psb. 23. 3:4—6. 324:5.

För veckans dagliga andakter:

Månd. 28. Sv. psb. 22. 133:7. Psalt. 145:15
—21. Fil. 1:1—30.

Tisd. 29. Sv. psb. 214:1. 214:6—7. Psalt.
90:1—6 (—14). Fil. 2:1—30.

Onsd. 30. Sv. psb. 199:1—2. 199:4. Psalt.
119:169—176. Fil. 3:1—21.

Torsd. 31. Sv. psb. 394:1—2. 394:3. Psalt.
121. Fil. 4:1—23.

Fred. 1 juni. Sv. psb. 194:1—2. 194:3.
Psalt. 143:1—8. Kol. 1:1—29.

Lörd. 2. Sv. psb. 383:4. 383:5. Psalt.
148:1—4; 11—14. Kol. 2:1—23.

Bibelläsningarna ur Nya Testamentet för
den dagliga morgonandakten äro i huvud-
sak efter E. Eidem: Vår frälsnings evan-
gelium.

Psalmvalet för högmässan ansluter sig
nära till G. T. Lundblads Psalmvalslista,
ny upplaga av K. Peters.

Postludier för Påsk- och Pingstdagen.

Förteckning på den orgellitteratur, var-
ur nedanstående på koralmotiv byggda or-
gelkompositioner hämtats, återfinnes i nr
2 årgång 1933 av denna tidskrift.

Ps. 103. Sitt öga Jesus öppnat har.

Fischer: Krist stod op av Döde. H.-W. nr:
12. Forchhammer: Christ ist erstanden.
G. II nr: 142.

Ps. 105 Du segern oss förkunnar.

Ps. 110. Låt oss nu Jesus prisa. Bach:

Herr Christ du einig Gott. B. V. n:r 22 och n:r 23. Walther: Herr Christ der einig Gott. W. n:r 19.

Ps. 113. Till härlighetens land igen. Walther: Mach's mit mir Gott. W. n:r 33. Karg-Elert: Mach's mit mir Gott. K.-E. III n:r 29. Kittel: Mach's mit mir Gott. G. I n:r 178.

Ps. 134. Kom Helge Ande, Herre Gud. Komm heiliger Geist. Bach. B. VII n:r 36 o. 37. Karg-Elert. K.-E. IV n:r 39.

Tunder, A. M. N. II n:r 29. Walther, W. n:r 28. Zachow. Ch. a. M. n:r 45 och H.-W. n:r 14.

Ps. 135. Dig, helge Ande, bedja vi. Scheidemann: Nun bitten wir den heiligen Geist. E. n:r 4.

Ps. 136. Helge Ande, hjärtats nöje. Karg-Elert: Werde munter, mein Gemüt. K.-E. V n:r 54. Walther: Werde munter, mein Gemüt. W. n:r 47.

Nya orglar.

Orgeln i Amåls kyrka,

om- och tillbyggd av E. A. Setterquist & Son,

avsynad av prof. Otto Olsson, tagen i bruk Adventsöndagen 1933.

1 Man.: Borduna 16' Principal 8', Gamba 8', Flute harmonique 8', Borduna 8', Oktava 4', Qvinta 3', Oktava 2', Trumpet 16', Trumpet 8'.

2 Man.: Gedackt 16', Principal 8', Violin 8', Rörflöjt 8', Salicional 8', Flute octaviante 4', Cornet 4' chor, Waldflöjt 2', Voix céleste 8', Euphone 8'.

Pedal: Subbas 16, Ekobas 16 (transm.), Borduna 8', Violoncell 8', Oktava 4', Basun 16'.

Från Grönlunds orgelfabrik, Kåge.

Ålvsby kyrka, Luleå stift.

16 register fördelade på två man. och pedal, 56 resp. 27 toners omfång.

Dispositioner: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Fl. Harm. 8', Gamba 8', Starkton Gamba 8', Oktava 4'. Man. II: Violinprincipal 8', Eufon 8', Salicional 8', Rörfl. 8', Fl. oktaviante 4', Waldflöjt 2', Voix celeste 8', dubbelradig. Pedal: Subbas 16', Borduna 8', Violoncello 8'.

Koppel och kombinationer m. m.: Man. I på ped. Man. II på ped. Man. II på man. I. Oktaven högre inom man. I. Oktaven lägre inom man. II på I. Samtliga regleras med registerandrag och trampar. Kollektioner: Piano, Messoforte, Forte och Tutti. Tre fria kombinationer. Utlösning, regeras med knappar och trampar som utlösa varandra. Automatisk pedalväxel. Registersvällare, med anordning av små skyltar med stämmornas namn, vilka

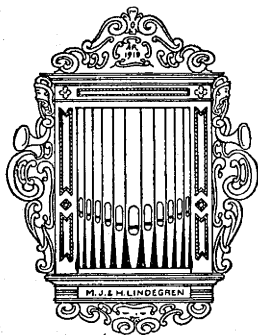
framkomma i den ordning svällaren nedtrampas. Samma anordning för vindvisare. Crescendo för man. II. Registerandrag utförda som manubrier över man. II. Helpneumatik för all reglering. Elektrisk orgelfläkt. Samtliga delar nya, och har orgeln uppställts bakom den gamla fasaden, och spelbordet som vanligt framme vid läktarbarriären. Orgeln avsynad den 27 juni 1932 av musikdirektör N. Jalmar Arvinder från Boden.

Norr fjärdens kyrka, Luleå stift.

(Om- och tillbyggnad.) 18 register fördelade på två manualer och pedal, 54 respektive 27 toners omfång.

Dispositioner: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Fl. Harm. 8', Gamba 8', Dolce 8' (ny), Fugara 8' (ny), Oktava 4', Flöjt 4', Trumpet 8'. Man. II: Geigenprincipal 8', Rörflöjt 8', Fl. Okt. 4', Salicional 8', Eufon 8'. Pedal: Subbas 16', Gedackt 8', Violoncello 8', Basun 16'.

Koppel och kombinationer: Man. I på pedal, man. II på pedal. Man. II på man. I. Oktaven högre inom man. I. Oktaven lägre inom man. II på man. I. Dessa regleras med trampar. Tre fria kombinationer. Automatisk pedalutl. Registersvällare. Crescendo för man II (balanstrampar) nya. Registerandrag utförda som andragsknappar på ömse sidor om manualerna. Elektrisk orgelfläkt. System: mekaniskt från spelbordet till tonlådornas första relä, ventillyftning pneumatisk (nytt). Orgeln avsynad den 22 juli 1933.

H. Lindegren, Orgelfabrik

2:dra Långgatan 39, GÖTEBORG

TELEFONER: Bostad och Kontor 426 38, Fabriken 493 38

Tillverkning av piporglar med precis tonangivning och en enastående hållbarhet. Intonationen utföres efter såväl äldre som nyare metoder.

Verkligt kvalitetsarbete till moderat pris

Över 25 års praktik

Herman Nordfors & Co. PIPORGELFABRIK LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bältdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

J. W. Grönlunds Orgelfabrik Kåge, Tel. 27.

Tillverkning av Piporglar i modernaste utförande för kyrkor och kapell.

Orgelharmonium för hem och skolor. Renovering och stämning av äldre orgelverk

Insättning av elektriska orgelfläktar.

Finaste intyg av framstående musikämbeter och kyrkomyndigheter.

Förslag kostnadsfritt på begäran.

C. O. SVENSON ARTIST OCH KONSERVATOR KUNGSBÅKA

(f. d. Långedrag, Göteborg)

Specialité: KYRKOARBETEN
Moderata priser.

BLANKETTER

FÖR KYRKA, SKOLA o. BARNAVÅRDSNÄMND
BEGÅR PRISLISTA
DIAKONISTYRELSENSBOKFÖRLAG, Stockholm

KYRKO-ORGLAR

Olof Hammarberg

Nya Varvet - Göteborg

Renoveringar, stämningar. Förstklassigt utförande. Moderata priser.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

B. Förenade med folkskollärartjänster.

I Bolstad (adr. Lillebyn, Dalsland) sökes före 31 mars. Lön 600 kr.

I Gamla Upsala (adr. Gamla Upsala, Upsala län) sökes före 3 april. Skolform A. Lön 700 kr. + avkomst av klockarbostället.

I Orlanda (adr. Aska, Östergötlands län) sökes före 3 april. Skolform f. n. B1. Lön 500 kr.

I Eriksholm (adr. Kristianopel, Blekinge län) sökes före 6 april. Skolform B1. Lön 650 + c:a 150 kr.

I Odensåker (adr. Våring, Skarab. län) sökes före 9 april. Skolform B2.

I Bergunda (adr. Bergqvara, Råppe, Kronobergs län) sökes före 11 april. Skolform B2. Lön 500 kr.

I Hidinge (adr. Hidingebro, Örebro län) sökes före 12 april. Skolform B2. Lön 600 kr.

I Mahult, Breared (adr. Simlångsdalen, Hallands län) sökes före 18 april.

I Vallstena (adr. Källunge, Gotlands län) sökes före 18 april. Skolform B2. Lön 450 + 200 kr.

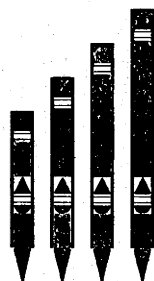
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR.

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omstämningar och ren-
göringar av gamla orgelverk, samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

*Uteslutande svenskt material och
arbete.*

LIBRARIA

LÄSTMAKAREGATAN 30 - TELEFON 10 35 23
STOCKHOLM

PRÄSTKAPPOR PRÄSTKRAGAR
MÄSSHAKAR ANTEPENDIER HÅVAR
KALKDUKAR PREDIKSTOLSKLÄDEN

LJUSSTAKAR VAXLJUS KRUCIFIX
DOPFUNTAR DOPSKÅLAR VASER